

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішенням міської
топонімічної комісії
при Виконавчому комітеті
Кропивницької міської ради
від 22 липня 2022 року

Концепція інтеграції українських маркерів у топонімічний простір
Кропивницької міської територіальної громади

I. Загальні положення

Топоніми є частиною міського символічного простору, вагомим чинником у формуванні національної свідомості та пам'яті жителів, відображенням їх ціннісних орієнтирів.

Наразі на топонімічній мапі громади ще залишаються назви-символи, покликані нав'язувати ключову російську ідеологему про Україну як невід'ємну складову росії, пов'язані з державою-агресором, комуністичним тоталітарним режимом, імперським та радянським минулим.

Позбуваючись цих назв, нація одужує, водночас з'являється потенціал для позитивних змін в усіх сферах.

Концепція **інтеграції українських маркерів у топонімічний простір Кропивницької міської територіальної громади** базується на необхідності збереження пам'яті про справді важливі для України, Кропивницького і селища Нового історичні події, постаті, культурну спадщину від прадавніх часів до сьогодення.

Вона передбачає:

завершення процесу перейменування топонімів міста Кропивницького та селища Нового відповідно до вимог Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки»;

позбавлення (заміну на українсько-марковані назви) від топонімів на території громади, що пов'язані з державою-агресором росією та її союзниками, від колоніальної спадщини, нав'язаної російським та радянським режимами, імперських та радянських ідеологем, в тому числі, які завуальовано вказують на домінування російської культури в Україні;

унормування окремих назв об'єктів топоніміки, що складаються з російськомовних слів або їх коренів у словотворенні замість українськомовних, що суперечить Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”.

Розгляд пропозицій здійснюватиметься також з урахуванням вимог законів України «Про присвоєння юридичним особам та об'єктам права власності імен (псевдонімів) фізичних осіб, ювілейних та святкових дат, назв і дат історичних подій», “Про географічні назви”, інших законодавчих та нормативних актів в цій сфері, роз'яснень Міністерства культури та інформаційної політики, Українського інституту національної пам'яті.

Список об'єктів, які підлягають перейменуванню, перелік нових назв формується топонімічною комісією з врахуванням пропозицій, отриманих під час проведення консультацій з громадськістю. Топоніми потребують перегляду через нові фільтри, що увиразнюються через триваючу загарбницьку війну росії проти України, а також враховуючи багатовікові зазіхання російської держави на українські землі, планомірну російську державну політику по знищенню української ідентичності (мовні гоніння, знищення діячів культури), враховуючи тисячі загиблих українців в різноманітних російсько-українських війнах. Водночас зважено, враховуючи всі за і проти, слід підходити до перейменування об'єктів, найменованих на честь осіб, які зробили помітний внесок у розвиток української та світової науки і культури в ХІХ та ХХ століттях, осіб і подій, пов'язаних із опором і вигнанням нацистів з території міста під час Другої світової війни.

II. Мета та основні принципи реалізації концепції

Головна мета реалізації концепції - уславлення та увічнення видатних особистостей міста Кропивницького, селища Нового і України в цілому, творців її державності, національних героїв шляхом перейменування об'єктів топоніміки, що пов'язані з державою-агресором росією та її союзниками, комуністичним тоталітарним режимом, імперськими та радянськими ідеологемами.

Місцеві топоніми виконують також інформативну функцію, забезпечують орієнтацію людей в просторі. Тому назви мають бути легкі для вимови, написання, запам'ятовування, не можуть повторюватися в межах Кропивницької міської територіальної громади.

Заміна топонімів, що пов'язані з державою-агресором, комуністичним тоталітарним режимом, імперськими та радянськими ідеологемами на українсько-марковані назви, а також вибір нових назв буде здійснюватися відповідно до критеріїв, що додаються (додаток 1, 2).

Нові назви повинні бути справді знаковими як для Кропивницької міської територіальної громади, так і України. Серед назв будуть обиратися ті, які не втратять своєї актуальності з роками.

Найменування та перейменування топонімів мають сприяти збереженню неповторності міста, його історико-культурного середовища та унікальної аури. В першу чергу розглядатимуться можливості відновлення історичної назви. Проте таке перейменування можливе виключно у тих випадках, якщо така назва не має імперського забарвлення, не пов'язана з політикою самодержавства.

Нова назва, за можливості, повинна гармонійно вписуватися у наявні топонімічні ансамблі та не порушувати їхньої цілісності.

Якщо йдеться про увічнення видатних постатей, то насамперед розглядатимуться пропозиції, що стосуються уродженців міста, його жителів або людей, чия діяльність була тісно з ним пов'язана.

Важливим питанням є і увічнення пам'яті сучасних героїв, вшанування героїв українсько-російської війни, зокрема кропивничан або захисників, чий подвиг пов'язаний із Кропивницьким, селищем Новим, удостоєних звання Герой України. Окремим об'єктам, найбільш значним у

життєдіяльності територіальної громади чи розташованим у вузлових місцях, можуть даватися узагальнювальні назви (наприклад, Героїв Маріуполя, Героїв-рятувальників).

Назви нейтральні, загальні, що не несуть смислового навантаження, будуть розглядатися в останню чергу.

III. Етапи реалізації Концепції

Питання перейменування об'єктів топоніміки є актуальним і на часі, однак потребує зваженого підходу і буде здійснюватися поетапно. Цей процес активізувався після повномасштабного російського вторгнення.

На **першому етапі** топонімічна комісія запропонувала міській раді перелік вулиць для перейменування з-поміж тих, що підпадали під дію Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», низку топонімів, які пов'язані із географічними об'єктами, що знаходяться на території російської федерації. З метою відзначення подвигу, масового героїзму та стійкості громадян, виявлених у захисті своїх міст під час відсічі збройної агресії російської федерації проти України було запропоновано також увічнити у топонімах територіальної громади назви міст-героїв України, імена захисників, удостоєних почесного звання Герой України, життєвий шлях яких був пов'язаний з містом.

Кропивницька міська рада підтримала запропонований перелік вулиць та своїм рішенням від 12 травня 2022 року завершила перший етап перейменування.

На **другому етапі** топонімічна комісія відповідно до визначених критеріїв (додатки 1,2), в тому числі із врахуванням вже наявних обґрунтованих пропозицій, формує список топонімів, що підлягають перейменуванню, та напрацьованих нових назв до них (додаток 3).

Цей етап завершується після оприлюднення зазначеного списку на офіційному вебсайті Кропивницької міської ради.

На **третьому етапі** протягом місяця з моменту оприлюднення списку топонімів, що підлягають перейменуванню, та напрацьованих нових назв до них проводяться обговорення та консультації з громадськістю, в тому числі електронні. Метою консультацій є вивчення думки громади щодо об'єктів, які підлягають перейменуванню та їх нових назв, збір обґрунтованих пропозицій та зауважень до списку об'єктів, запропонованого топонімічною комісією.

Проведення консультацій з громадськістю ініціює управління культури та туризму Кропивницької міської ради.

Громадські обговорення із зазначеного питання можуть проводити, зокрема, депутати міської ради, керівники органів самоорганізації населення, голови об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, виконавчі органи міської ради, Громадська рада при Виконавчому комітеті Кропивницької міської ради, громадяни.

Пропозиції та зауваження за результатами обговорень та консультацій з громадськістю оформлюються згідно з додатком 4. Після узагальнення

управлінням культури і туризму вони передаються на розгляд топонімичної комісії. Пропозиції без обґрунтування розглядатися не будуть.

У разі надходження кількох обґрунтованих і аргументованих пропозицій, що відповідають критеріям концепції, щодо перейменування однієї і тієї ж вулиці за рекомендацією топонімичної комісії можуть проводитися електронні консультації на офіційному вебсайті міської ради, що передбачають рейтингове голосування жителями Кропивницької міської територіальної громади за запропоновані нові назви міських топонімів. Консультації тривають протягом двох тижнів. Узагальнені пропозиції за результатами консультацій передаються на розгляд топонімичної комісії.

На **четвертому етапі** топонімична комісія з урахуванням роботи на попередніх етапах опрацьовує пропозиції і формує узагальнений список об'єктів, що підлягають перейменуванню, і щодо яких запропоновано нові назви.

Управління культури і туризму міської ради готує відповідний проект рішення із вищевказаним переліком і вносить його на розгляд Кропивницької міської ради.

На **п'ятому етапі** Кропивницька міська рада приймає рішення щодо перейменування запропонованих об'єктів топоніміки міської територіальної громади.

На **шостому етапі** виконавчими органами міської ради, районними у місті радами, органами самоорганізації населення, жителями міської територіальної громади здійснюються заходи щодо виконання зазначеного рішення Кропивницької міської ради, зокрема забезпечується публікація переліку вулиць із роз'ясненнями на офіційному вебсайті міської ради, заміна адресних табличок та встановлення покажчиків вулиць, внесення змін в документи тощо.

На **сьомому етапі** топонімична комісія відповідно до даної концепції продовжує роботу щодо перейменування об'єктів топоніміки, щодо яких були відсутні обґрунтовані пропозиції та/або не було прийняте відповідне рішення.

Додатки:

1. Критерії визначення топонімів, що пов'язані з державою-агресором, комуністичним тоталітарним режимом, імперськими та радянськими ідеологемами (додаток 1).
2. Критерії відбору українських маркерів для перейменування топонімів (додаток 2).
3. Зразок форми списку топонімів, що підлягають перейменуванню, та напрацьованих нових назв до них (додаток 3).
4. Зразок форми пропозицій щодо нових назв топонімів, що підлягають перейменуванню (додаток 4).

**Критерії визначення топонімів, що пов'язані з державою-агресором ,
комуністичним тоталітарним режимом, імперськими та радянськими
ідеологемами**

Підлягають перейменуванню:

1. Топоніми, на честь підданих/громадян, діячів Московського царства, Російської імперії, СРСР, Російської Федерації, діячів культури, історії, науки, які представляють РФ та її союзників і є маркерами їхньої державності, пов'язані з іменами людей, які непрямо стали символами культурно-історичних, наукових і політичних маркерів у РФ та СРСР, окрім:

1.1 Осіб що народилися та/або значний час проживали в Кропивницькому (Єлисаветграді, Зінов'євську, Кіровому, Кіровограді) (далі - Місто) та внесли значний вклад у розвиток міста, держави (крім осіб, що працювали в партійних органах КПРС, ВЛКСМ, органах КДБ, висловлювали антиукраїнські погляди, сприяли реалізації антиукраїнської політики);

1.2 Осіб, що прийняли громадянство України;*

1.3 Видатних діячів Гетьманщини, УНР, ЗУНР, Української держави.

1.4 Борців за волю та незалежність України;

1.5 Діячів науки, культури, які проживали на території України, що внесли значний вклад в їх розвиток.*

1.6 Осіб, що загинули при визволенні міста від нацистських загарбників, а також тих, що поховані на меморіальному комплексі "Фортенні вали";*

2. Назви топонімів адміністративних одиниць, географічних об'єктів, що розташовані на території Російської Федерації.

3. Назви свят та пам'ятні дати радянської доби, **що засновані, використовувалися в ідеологічних цілях та задля утвердження суспільно-політичного устрою СРСР**, крім тих, що безпосередньо стосуються історії міста.

4. Загальні назви, поняття, що набули поширення і широко використовувалися за часів радянської доби **для поширення наративів радянської ідеології**.

5. Назви, що стосуються армії, флоту або органів правопорядку, державної безпеки часів Радянського Союзу та Російської імперії.

6. Назви, які є русизмами.

*виключення визначені в пунктах 1.2, 1.5 та 1.6 не застосовуються у випадку повернення топонімам історичних назв.

Критерії відбору українських маркерів для перейменування топонімів

1. Історичні назви, які не містять елементів колоніальної спадщини, сприяють збереженню унікальності міста.
2. Назви на честь осіб, що здійснили героїчний вчинок, у т.ч. за новітньої історії України (учасники російсько-української війни, удостоєні звання Герой України), що загинули захищаючи незалежність та територіальну цілісність держави, та пов'язані з містом (народилися, або проживали значний час).
3. Назви на честь видатних особистостей, осіб, що зробили значний особистий внесок у розвиток науки, освіти, культури та інші сфери суспільного життя, що народилися або певний час проживали на території міста.
4. Назви на честь осіб, що брали участь у визвольній боротьбі українського народу та території міста та краю.
5. Назви на честь видатних подій, що відбувалися на території міста та краю.
6. Назви на честь борців за волю та незалежність України, осіб, що сприяли розбудові Української держави.
7. Назви, що стосуються особливостей розвитку міста, його історії.
8. Назви, на знак вдячності партнерам та соратникам України в боротьбі проти російських загарбників.
9. Назви, що відображають найбільш характерні ознаки об'єкта, враховуючи географічні, історичні, природні особливості його розташування.
10. Загальні нейтральні назви, без ознак колоніальної спадщини.

Список топонімів Кропивницької міської територіальної громади, що підлягають перейменуванню, та напрацьованих нових назв до них

№ з/п	Тип вулиці	Назва вулиці, яка пропонується для перейменування	Мікрорайон міста, характеристика вулиці <i>(мала – до 300 м, розташовано до 20 садиб; середня – до 800 м, розташовано до 50 садиб; велика – більше 800 м)</i>	Підстава для перейменування	Нова назва, що пропонується, ініціатор	Обґрунтування нової назви

Пропозиції щодо нових назв топонімів, що підлягають перейменуванню

№ п/п	Стара назва	Нова назва	Аргументація
1	<i>провулок Григорія Журбинського</i>	<i>провулок Степана Лелеки</i>	Син Якіма Лелеки - засновника хутора Лелеківка. Після батька, став власником хутора. У 1756 році він збудував на власні кошти маленьку дерев'яну Лелеківську церкву, яка згодом згоріла. Пізніше за його сприяння було встановлено новий храм. Старожили ще пам'ятають ту церкву, також вона збереглася і на фотографіях. Провулок Степана Лелеки знаходиться поруч з вулицею Якіма Лелеки.